

Diakoni i mission

Et refleksionspapir fra Dansk Missionsråd (DMR) om diakoniens plads i international mission.

Dokument udarbejdet af Lars Mandrup og Iver Larsen (hhv. bestyrelsesformand for og bestyrelsesmedlem i DMR) og Jonas Adelin Jørgensen (generalsekretær i DMR), til præsentation og kommentering på DMR's repræsentantskabsmøde 23. november 2016.

Indhold

Et refleksionspapir fra Dansk Missionsråd (DMR) om diakoniens plads i international mission.	1
1. Mission som forkyndelse, fællesskab og diakoni	1
2. Hvad er diakoni? Nogle teologiske grundtanker	3
3. Diakoni i kontekst	4
4. Metoder i diakoni: Hvordan 'gøres' teologi i praksis?	5
5. Diakonale handlinger: Vignetter fra danske missionsorganisationer	6
Forsoning og fred	6
Forandring og udvikling	6
Befrielse og retfærdighed	6
Glæde og Liv	7
6. National og international diakoni, individer og organisationer	7

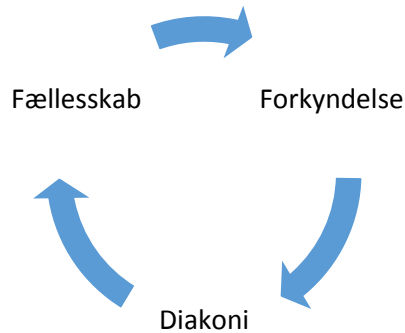
1. Mission som forkyndelse, fællesskab og diakoni

Historisk set har ordet "mission" betydet forsøg på at udbrede det kristne budskab i hele verden. I nyere tid har "mission" fået den videre betydning af "opgave", således at enhver organisation har sit "mission statement" som en beskrivelse af sine kerneopgaver. Således kan "mission" også betegne helheden af kirkens opgave gennem forkyndelse, fællesskab og diakoni. For den kristne kirke har siden sin oprindelse været kendetegnet af *forkyndelse, fællesskab og diakoni*. Disse tre praksisformer har helt fra den tidligste kirke været kirkens kerneopgave eller dens mission.

Det følgende koncentrerer sig om den diakonale dimension i kirkens mission, men indledningsvis er det nyttigt at overveje diakoniens plads indenfor disse tre kerneområder i kirkens mission.

- I sin *forkyndelse* fortæller kirken historien om Jesus Kristus, der blev menneske for at skabe forsoning med Gud og bringe mennesker tilbage til fællesskabet med ham. Den mundtlige forkyndelse sender ikke et menneske tilbage i ensomhed, men inddrager det tværtimod i et livgivende og helende fællesskab.

- Med sit *fællesskab* skaber kirken samhørighed mellem mennesker, så at ingen skal leve livet alene, men høre til i sammenhæng med andre mennesker. Dette fællesskab er et, hvor man tjener hinanden og deler ud af ressourcerne til hinanden.
- Gennem *diakonien* rækker kirken sin hånd ud mod mennesker i de mangfoldige og mangeartede situationer, hvor menneskelivet bliver truet. Diakonien eller tjenesten gør brug af ord og fællesskab til at trøste, hjælpe og vejlede.

Figur: De tre praksisformer i kirkens mission – forkyndelse, diakoni og fællesskab

Som nævnt har diakoni altid været en integreret del af kirkens praksisform. I løbet af det sidste århundrede er flere dele af den tjeneste, som kirken traditionelt har ydet det omgivende samfund, blevet professionaliseret. Børnepasning, sygepleje, fattigomsorg og ældrepleje er i dag områder, som varetages af faguddannede personer inden for velfærdsstatens rammer. Humanitær hjælp, udviklingsbistand og fortalervirksomhed tager store organisationer sig ligeledes af på vegne af kirken.

Denne proces har i de seneste årtier ført til en nødvendig fornyet refleksion og interesse for diakoni og stiller den over for en række spørgsmål som fx: Er diakoni udelukkende et område for professionelle fagfolk? Hvordan skal vi se på diakoni som en samtidigt integreret del af kirkens identitet og praksis? Handler diakoni kun om ydmyg tjeneste og service? Eller bør vi anskue diakoni mere holistisk og se både på fysiske, mentale, sociale og åndelige dimensioner af menneskelivet? Hvordan vil vi definere "diakoni"?

Med inspiration fra de seneste årtiers diskussion ser vi diakoni som både et teologisk og et praktisk begreb, og vores forståelse er holistisk, dvs. de to dimensioner viser hen til hinanden. Diakoni som teologisk begreb handler om kirkens mission og identitet, altså den forskel, som kirken er sat til at gøre i verden. Diakoni som praktisk begreb sigter på handling, enten som respons på menneskelig lidelse og uretfærdighed eller som omsorg for skaberværket. Både som teologisk og som praktisk begreb er diakoni formet af, hvordan kristne har forsøgt at være tro mod det bibelske kald til at være andres næste (Lukasevangeliet kapitel 10,25-37). I det perspektiv er diakoni først og fremmest et spørgsmål om, hvad det i samfundet med de tilgængelige ressourcer betyder at være tro mod kirkens Herre, Jesus Kristus.

Ordet "definere" betyder egentlig at afgrænse; men hvis begreberne forkyndelse, fællesskab og diakoni defineres som modsætninger i forhold til hinanden, ødelægges den holistiske forståelse af forholdet mellem de tre dimensioner, og kirkens mission lider skade. Hvis forkyndelse, fællesskab eller diakoni mangler, er kirken ikke tro mod sin mission. Der er således ingen af kirkens tre opgaver, som er vigtigere end de andre. Tilsammen belyser, inspirerer og kompletterer de hinanden, så at de i deres indbyrdes sammenhæng udtrykker kirkens mission. Det klassiske billede af kirken som et legeme er et af de stærkeste udtryk for denne sammenhæng: ingen af legemets lemmer kan undvære de andre; de hjælper og supplerer

hinanden. Kirken udfører sin mission med både mund, fødder og hænder (1. Korinterbrev kapitel 12,12-27), dvs. både forkyndelse, fællesskab og diakoni eller tjeneste.

Eftersom diakoni er en integreret del af kirkens mission, og da samfundet er i stadig forandring, er det nødvendigt at reflektere nærmere over, hvad diakoni som kristen social praksis betyder i en konkret kontekst. Dette bliver derfor opgaven i det følgende, hvor vi først vil se nærmere på diakoniens teologiske grundlag, hvor det er troen på den treenige Gud, som giver rammen for den diakonale handling (2. Hvad er diakoni?). Derefter vil vi se på kontekstens betydning for diakonien (3. Diakoni i kontekst), og på metoder til at forstå konteksten (4. Metoder i diakoni og udviklingsarbejde). Diakonale handlinger præsenteres derefter i form af en række cases (5. Diakonale handlinger), og derefter følger en præsentation af den professionaliserede diakoni i individer og organisationer (6. Diakoni, individer og organisationer).

2. Hvad er diakoni? Nogle teologiske grundtanker

Ordet diakoni er lånt fra græsk. Det græske ord findes i forskellige former mere end 100 gange i Det Nye Testamente. De dækker over en række betydningsnuancer, som alle har en grundbetydning af tjeneste af medmenneskelig eller mellemmenneskelig art eller af formidling fra Gud til mennesker og fra et menneske til andet menneske. En bibelsk forståelse af diakoni er derfor tæt knyttet til forståelsen af Gud, af Guds væsen, og af hvordan Gud handler med mennesker.

Gud forstås i Det Nye Testamente som treenig, som Faderen, Sønnen og Helligånden. Diakoni er både et udtryk for, hvordan Gud er (Guds væsen) – at han er en tjenende Gud – men også for hvordan Gud handler over for mennesker gennem andre mennesker. Alle Guds handlinger har som deres mål, at mennesker skal have livsfællesskab med ham. En relation eller en tjeneste er diakoni, når den ses indenfor denne teologiske ramme, hvor det er fra Gud, at al tjeneste til mennesker og imellem mennesker udgår.

Gud åbenbarer sig på tre måder:

- Som *Fader* har han givet liv til alle og til alt, som findes på jorden, og han har aftrykt sit eget væsen i alt, hvad der er til. Dette udtrykkes i 1. Mosebog ved, at vi er skabt i Guds billede og til at tilhøre ham.
- Som *Sønnen* har han hengivet sig selv og sit liv for mennesker ved at blive menneske og lide korsdøden. Gud delte derved menneskers nød og lidelser, men er også blevet en del af menneskers glæder.
- Som *Helligånd* er Gud fortsat levende, nærværende og fornyende og skaber nye veje og udveje, hvor de menneskelige muligheder er opbrugt.

Med udgangspunkt i denne treenige forståelse af Gud kan diakonien aldrig blive teoretisk eller abstrakt, men er en levende bevægelse og bliver til en forandrende og fornyende kraft i menneskers relationer og i verdens liv. Forkyndelsen er i diakonalt perspektiv alt andet end tomme ord uden indvirkning på menneskers liv, men den skaber virkning og forandring hos alle, som hører og tager den til sig. Ordene skaber, hvad de nævner. Og det fællesskab, som udgår fra Gud, er ikke en organisationsform, der kun holdes oppe af regler og vedtægter, men en levende organisme hvori mennesker lever, trives, udvikles og forandres, og hvor mennesker giver og modtager fra hinanden ved at dele de fælles resurser.

Forkyndelsen tager form efter den konkrete situation, som mennesker lever i, rammer ind i dets konkrete hverdag og bliver til ud af den, og fællesskabet omfatter de konkrete mennesker, som vi lever sammen med, og som kalder på hinandens opmærksomhed. Diakonien kan ikke leve uden forbindelse med gudstjeneste, bøn og lovsang, som er de åndelige virkemidler, der giver den næring. Gennem disse giver diakonien både forkyndelsen og fællesskabet kød og blod. Det er dog ikke sådan at forstå, at denne

”åndelige” dimension med gudstjeneste, bøn og lovsang finder sted i et lukket rum, hvorefter man går ud i den ”virkelige verden”, vores materielle verden, for at udleve den praktiske diakoni.

Snarere må man opfatte den diakonale hverdag og virkelighed blandt mennesker som værende en gudstjeneste og en lovsang, ligesom samvær om forkyndelse, nadver og bøn i kirken er det naturlige hjemsted for diakonal omsorg, trøst og forandring af livet. Kirkens mission er holistisk – dvs. helheden af forkyndelse, fællesskab og diakoni – og diakoni omfatter på den måde både den ”åndelige” og den ”materielle” dimension af livet. I denne forbindelse er det værd at hæfte sig ved, at nadveren i sin oprindelse i den ældste menighed var kædet sammen med et bespisningsmåltid, *agape*-måltidet, hvor man delte maden med de fattige og ubemidlede.

Diakoni i kristen sammenhæng er mere end blot at hjælpe et andet menneske og at yde bistand til andre. Den anerkender modtagerens værdighed og ligeværd som et menneske skabt i Guds billede. Hjælp og bistand i traditionel forstand bliver meget ofte til envejsydelse, som deler mennesker op i afsendere og modtagere, i stærke og svage. Diakonien gør ikke kun noget *for andre*, men noget *sammen med andre* i en erkendelse af, at ethvert menneske har resurser, som er værdifulde, og som kan deles og bruges, selv om der tilsyneladende eksisterer en ulighed og en manglende jævnbyrdighed i relationerne. Udviklingen i forståelse af diakonien er på den måde gået fra at være en ”almissepræget” handling til at være handlinger, der er baseret på den retfærdighed, som mennesket har fået ved at være skabt af Gud.

Denne forståelse af, hvad diakoni er, kendetegner al diakoni af, uanset om det er det enkelte menneskes tilsyneladende små upåagtede handlinger, eller det er komplicerede indsatser fra organisationer og institutioner, der skal gøres for at skabe forandring, nyt liv og håb for mennesker.

Som illustration på tjenestens forandrende og nyskabende virkning kan nævnes den fortælling, hvor Jesus vasker disciplenes fødder (Johannesevangeliet 13,1-17). I en enkelt scene aftegnes meningen med det, som skal ske med Jesu forestående lidelse og død. Simon Peter nægter i første omgang at modtage denne tjeneste fra sin Herre. Men da Jesus siger til ham ”Hvis jeg ikke vasker dig, har du ikke lod og del sammen med mig” (vers 8), så beder Simon Peter om at blive vasket over hele kroppen.

3. Diakoni i kontekst

Nøglen til at forstå den diakonale identitet ligger i diakoniens vertikale og horisontale dimension, som er uadskillige. Den vertikale dimension: at diakonien bygger på og udgår fra Guds væsen som den treenige Gud og den horisontale dimension: at diakonien finder sin plads i et fællesskab og en samhørighed mellem mennesker.

Diakoni kan ikke begrænses til teologiske formuleringer og gode intentioner; diakoni er handling. Diakoni er ord og gerninger formet af det bibelske budskab og i ansvarlig handling i forhold til menneskers behov. Det rejser spørgsmålet om forholdet mellem diakoni og kontekst: Hvad betyder det, at kirken skal handle ansvarligt i forhold til dem, som vi er næste for?

Det *etiske* svar handler om, hvordan kirken handler ansvarligt i forhold til dem, som er vores næste. Historisk har diakoni været forbundet med den situation, som de marginaliserede befinder sig i: de syge, de fattige, de udstødte, de sårbare og dem, som er ofre for uretfærdighed. Det betyder, at diakoni befinder sig i en relation kendetegnet af asymmetri, og denne asymmetri kalder på en etisk refleksion.

Som skabt individ har hvert menneske en gudgiven værdi. I det diakonale møde med den enkelte er det ofte lidelse og håb, som vi lærer at kende. Men hver enkelt har også en værdighed og værdi, som diakonien sigter på at anerkende og styrke. Som samfund oplever vi, hvordan strukturelle forhold påvirker grupper af mennesker. Sociale og politiske realiteter kan skabe lidelse og afmagt. Diakonien sigter her på at være fortalere for disse grupper og deres situation.

Både for individer og grupper gælder det således, at diakoni har sine etiske principper: Den diakonale handling bekræfter værdighed og værdi. Den diakonale handling anerkender og fremhæver individers og gruppers rettigheder. Den diakonale handling leder til øgede muligheder for deltagelse i samfundet. Den diakonale handling giver byggesten til social transformation.

Det *praktiske* svar handler om de virkemidler, som diakonien har til rådighed. Her kan vi tale om tre grundlæggende virkemidler: forsoning, transformation, og kraft¹:

- Forsoning udspringer fra Jesu eget liv og tjeneste og henter sin inspiration herfra. Blandt de fattige, i forsvaret for de udstødte, i helbredelser og uddrivelsers og med forkyndelsen af tilgivelse åbnede Jesus for nyt liv gennem forsoning. Forsoningen bringer mennesker tilbage til Gud og styrker dem med nye relationer og muligheder.
- Transformation er den nyskabelse af livet, som afspejles i nyt håb, i ideologi, strukturer og værdier. Som nyskabende transformation modsiger diakoni alt det, som dehumaniserer mennesker og skænder livet.
- Kraft tager sit udgangspunkt i Helligåndens komme pinsemorgen og dens kraftindgydelse og nyskabelse af de modløse disciple. Det genfødte menneskes evner og Åndens kraft modsiger afmagt og desillusion.

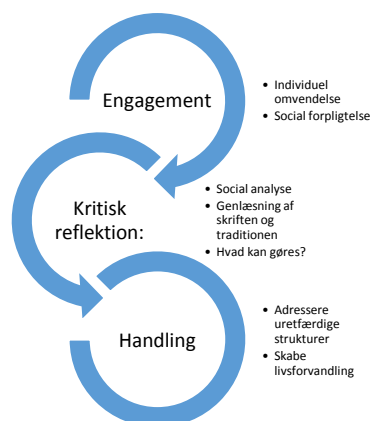
Den forskel som den ansvarlige diakonale handling gør, er kontekstbestemt: Diakoni kan være korttidsnødhjælp i en krisesituation såvel som en langtidsudvikling af et lokalsamfund.

4. Metoder i diakoni: Hvordan 'gøres' teologi i praksis?

Vi har allerede været kort inde på spørgsmålet om hvilket metoder diakoni gør brug af: forsoning, transformation og kraft. Vi nævnte også, at den forskel som diakoni gør, er kontekstbestemt. Vi ser nu nærmere på spørgsmålet om de metoder, som diakoni betjener sig af i praksis.

Diakonien "input" er ikke blot historiske – skriften, kirkens tro, traditionen – men er også nutidige og erfaringsbaserede. En af de nutidige metodiske inspirationskilder i diakonien er praksis-tænkningen, der som metode er induktiv i en dyb erkendelsesmæssig forstand. Ikke blot inddrager praksis nutidige kilder, men fremhæver selve handlingen – den intelligente og ansvarlige handling – som den højeste form for indsigt. Eller udtrykt med andre ord: Den sande indsigt begynder med den ansvarlige, kontekstuelle handling. Intellektuel viden eller en god teori er ikke tilstrækkeligt for at forandre mennesker og samfund. *Praksis* er engagement, refleksion og handling som både komplementerer hinanden og leder den, der handler reflekteret, til en dybere indsigt i tingenes sammenhæng.

¹ Denne tredeling stammer fra LWF publikationen *Diakonia in Context: Transformation, Reconciliation, and Empowerment* (LWF 2009).

Figur: *Praksis* som metode i diakonien

Det betyder, at diakoni ikke kun er praksis, handlingen, men netop *helheden* af engagement, kritisk refleksion og handling, der skaber nye forståelsesmæssige strukturer og en sandere teoretisk – og tør vi sige: teologisk – forståelse. Derved er diakoni som metode mere end blot den etisk forsvarlige og fagligt velbegrundede handling: diakoni er teologi og med den diakonale handling er vi en del af Guds mission.

5. Diakonale handlinger: Vignetter fra danske missionsorganisationer

Forsoning og fred

Den langvarige konflikt i Palæstina har sat kristne med arabisk baggrund under krydspres. Samtidigt har konflikten bragt kristne i en situation, hvor de har en unik mulighed for at arbejde for forsoning og forståelse mellem israelere og palæstinensere. Sammen med den palæstinensiske organisation Musalaha arbejder Israelsmissionen for forsoning ved blandt andet at lave studiegrupper for israelske og palæstinensiske kvinder, studierejser og sommerlejre for israelske og palæstinensiske børn. 'Musalaha' betyder bogstaveligt talt forsoning på arabisk, og det er på grundlag af Jesu undervisning om forsoning, at organisationen arbejder. Læs mere om Musalahas forsoningsarbejde her: <https://www.musalaha.org>

Forandring og udvikling

En af de mest virksomme måder at skabe lokal forandring er gennem uddannelse. Der er brug for både sygeplejersker, lærere, præster, tømrere

og mekanikere for at forandre et helt samfund til det bedre. Mission Afrika arbejder sammen med lokale partnere i Nigeria om at identificere behov og støtte uddannelse gennem stipendier til afrikanske studerende. Uddannelse er en nøgle til individuel og social udvikling. Læs mere om Mission Afrikas stipendieprogram her: <http://missionafrika.dk/project/uddannelsesstipendier/>

Befrielse og retfærdighed

I flere af de tidligere centralasiatiske sovjetrepublikker er borgeres frihedsrettigheder under stærkt pres. I Kasakhstan arbejder Dansk Europamission sammen med den lokale kirke Nyt Liv i Almaty om at modstå presset fra myndighederne. Ifølge anklager fra myndighederne forsøger præsterne i kirken gennem manipulation af franarre mennesker penge, smykker og ejendom, og kirken og præsterne har gentagne gange oplevet razziaer under gudstjenester, afhøringer og begrænsninger af deres personlige frihed.

Gennem juridisk bistand forsøger Dansk Europamission at arbejde for frihed for kristne i Kasakhstan. Læs mere her:
<http://forfulgtekristne.dk/kampviasocialemedier/>

Glæde og Liv

Liv i bogstavelig forstand – afgrøder på marken og høst i laden – er omdrejningspunktet for Apostolsk Kirkes landbrugsprojekt i Uganda. Uganda er et af verdens mest frugtbare lande,

hvor gode økologiske forhold betyder flere årlige høst. Omkring 80% af befolkningen er direkte beskæftiget med landbrug i Uganda. Men alligevel sulter mange mennesker, og endnu flere er fejlernærede. Sammen med organisationen Farming4Life giver Apostolsk Kirke småbønder færdigheder til at dyrke deres jordlodder med bæredygtighed, eksisterende lokal teknologi, og samtidigt højere udbytte. Denne aktivitet hedder derfor ligefrem 'Farming God's Way', og ser agerdyrkningen indenfor den diakonale ramme.

6. National og international diakoni, individer og organisationer

Som nævnt i første afsnit er store dele af den tjeneste, som kirken traditionelt har ydet det omgivende samfund, blevet professionaliseret. Fra at omfatte enkelte menneskers mere eller mindre spontane tjenester for sit medmenneske, er diakonien blevet sat i system og organiseret og kræver i mangfoldige tilfælde dybt specialiseret viden og særlig erfaring af uddannet og lønnet personale.

Krige, konflikter, naturkatastrofer og sult og megen anden menneskelig lidelse kræver en langvarig og massiv indsats. Men også sociale samfundsproblemer, omsorg til nødlidende, syge og fattige kræver et apparat i form af organisationer og institutioner, hvis opgaverne skal løftes og løses, hvilket også kræver store økonomiske midler.

Kirken og kristne menigheder har lagt en meget stor del af grunden til alt dette. Allerede i den ældste kristne menighed i Jerusalem indså man på et tidspunkt, at hjælpen til de fattige enker krævede en organisering, og herved blev grunden lagt til udpegningen af de første diakoner (Apostlenes Gerninger kapitel 6,1-6) og derved til den første kendte organiserede diakoni. Dette udviklede sig op gennem kirkens historie til klostre, spedalskheds- og fattighuse samt hospitaler.

Ved dannelsen af de vestlige velfærdssamfund blev mange af disse opgaver overtaget af det offentlige samfund, uden at de kirkelige og humanitære organisationers indsats af den grund blev overflødig. Afgørende for den kirkelige diakoni, hvad enten den udføres gennem den enkelte kristne som en næsten usynlig handling eller gennem en af kirkens mange organisationer eller institutioner, er dog, at sammenhængen med opgavegiveren, som er den treenige Gud, stadig fastholdes, og at den næres gennem gudstjeneste, bøn og lovprisning.

I mange tilfælde både i det offentlige system og ikke mindre i kirkelige organisationer arbejder frivillige og ulønnede sammen med professionelle og lønnede. Dette er med til at fastholde diakoniens grundlag og folkelighed. Her finder der i sagens natur en arbejdsopdeling sted mellem de opgaver, som kræver en særlig uddannelse og erfaring og de opgaver, som enhver umiddelbart kan udføre. Ofte skelner man her mellem individuel diakoni, hvor den enkelte handler alene og på egne vegne, og organiseret diakoni hvor flere går sammen om at organisere en omsorgstjeneste. I praksis er overgangen mellem de to former dog oftest glidende, og det er væsentlig for forståelse af diakonens væsen, at man ikke skelner for skarpt mellem de to former.

Den organiserede diakoni i kirkeligt regi i Danmark er stor og omfattende, selv om vi har et af verdens mest udviklede velfærdssamfund. Der er intet som tyder på, at dette vil ændre sig. Med den velvilje og

smidighed, som der lykkeligvis er tradition for, er der i praksis et tæt samarbejde mellem kirkelige diakonale organisationer og institutioner, hvilket giver mulighed for en væsentlig og frugtbar diakonal og social indsats.

Gennem det sidste halve århundrede har verden udviklet sig med en stærk globalisering til følge. Globaliseringen omfatter stort set alle områder af livet: økonomi, arbejdskraft, teknologi og kommunikation. Mennesker bevæger sig i stort tal over landegrænser og kontinenter. Hertil kommer, at de store verdensproblemer med hungersnød, sultkatastrofer, krige, epidemier og flygtningestrømme er globale og kræver en global indsats, og diakonien bliver international.

Da de første protestantiske missionærer fra slutningen af 1700 tallet rejste ud i verden, var det for at forkynde evangeliet, men de gjorde det også for at lindre den nød, som de fandt, hvor de kom frem. Dette er stadig tilfældet i dag, hvor danske missions- og nødhjælpsorganisationer sammen med lokale kirker er til stede med diakonale indsatser på mangfoldige områder.

Diakonien udfoldes altså både i det nære og lokale og i en verdensomspændende indsats, hvor den må krydse grænser både af geografisk, kulturel og religiøs art og arbejde sammen i et fællesskab med kirker og organisationer overalt på kloden.

Både missionsorganisationer og de store diakonale organisationer arbejder i dag globalt og har som følge heraf dannet netværk og sammenslutninger med tilsvarende organisationer over hele verden, og diakonien er således også for længst blev verdensomspændende, hvorfor vi i dag taler om international diakoni. Selv om der her er tale om meget store organisationer, som er med til at lindre nøden i verden, og selv om kirkelige og kirkeligt funderede organisationer ofte arbejder sammen med humanitære og sekulære organisationer, og i mange tilfælde tillige med statslige organisationer, må kirkens diakoni bestandigt være sig sin egenart bevidst og ud fra denne yde sine særlige bidrag.

Den kirkelige internationale diakoni har i disse situationer den særlige opgave at pege på det, som kristendommen kan bidrage med til udvikling af samfund, til bekæmpelse af fattigdom og til løsning af konflikter. Kristendommen – og bredere religioners – rolle hertil kan være såvel af negativ som positiv art, men den internationale diakoni vil fastholde, at man ikke kan komme uden om religiøs tro i disse spørgsmål, og den vil bidrage til at udnytte religionens og religionernes positive bidrag.